

ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต : กรณีศึกษาศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้ง
The Phuket Chinese Vegetarian Festival: A Case
Study of Jui Tui Tow Bo Keng Shrine

ปิยะพงษ์ ทัฬหิมทอง

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ (1) เพื่อศึกษาประวัติและขั้นตอนการปฏิบัติตน ในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต (2) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต (3) เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่ปรากฏในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลช่วงเวลาประเพณีกินเจ พ.ศ. 2551 โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ และประชาชนผู้เข้าร่วมประเพณี ผลการวิจัย พบว่า

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีกินเจของศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้งนั้น เดิมศาลเจ้า จ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้ง ตั้งอยู่ที่ซอยอ่างน้ำ (ซอยรมณีย์) ต่อมาได้เกิดไฟไหม้บริเวณบ้านเรือนลามมายังบริเวณศาลเจ้า ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญเหยี่ยวโหย (ไฟศักดิ์สิทธิ์) มาฝากไว้ที่ศาลเจ้า ปุดจ้อ และเมื่อถึงประเพณีกินเจก็ได้อัญเชิญมายังศาลเจ้าชั่วคราว ที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ณ สวนพลูข้างศาลเจ้าปุดจ้อ ต่อมาเจ้าของสวนพลูได้ถวายที่ให้ สร้างเป็นศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้ง ประเพณีกินเจจะจัดขึ้น โดยกำหนดเอาวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน รวมเป็นเวลา 9 วัน 9 คืน ซึ่งปัจจุบันการกินเจได้กลายมาเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

2. ขั้นตอนในการปฏิบัติในประเพณีกินเจนั้นแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนที่สำคัญคือ วันก่อนประเพณี วันประเพณี และวันหลังประเพณี ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติดังต่อไปนี้

2.1 วันก่อนประเพณีจะเป็นการเตรียมงาน ได้แก่ บุคคลที่รับผิดชอบในฝ่ายต่างๆ เตรียมสถานที่

2.2 วันประเพณี เป็นขั้นตอนการปฏิบัติ ได้แก่ พิธิยกเสาโกเต้ง พิธิเชิญก่องสงเต่ (พระอิศวร) พิธิเชิญก๊วอ่องต่ายเต่ (พระราชาธิราชทั้ง 9 พระองค์) พิธิใช้กุ้นหรือพิธิเลี้ยงขุนทหาร พิธิเซี่ยล่าเต้าปักเต้า (ผู้ถือบัญชี คนเกิดและคนตาย) พิธิโก้ยห่าน (สะเดาะเคราะห์) พิธิ ส่งยก่องสงเต่ (พระอิศวร) พิธิสร้างก๊วอ่องต่ายเต่ (พระราชาธิราชทั้ง 9 พระองค์) นอกจากนี้ ในวันประเพณียังมีการแสดงอภินิหารต่างๆ ของม้าทรง เช่น การทรมานตนด้วยวิธีการต่างๆ การลุยไฟสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

2.3 วันหลังประเพณีจะมีพิธิลงเสาโกเต้ง และการใช้กุ้นหรือพิธิเลี้ยงขุนทหารด้วยอาหารคาวถือว่าเป็นการสิ้นสุดประเพณีกินเจ

3. วัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต วัฒนธรรมด้านภาษาใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยน และเป็นศัพท์เฉพาะคือจะพูดหรือเรียกบุคคลต่างๆ ในช่วงเวลาประเพณีกินเจเท่านั้น

4. วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การแต่งกายในประเพณีกินเจของศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้งนั้น จะเน้นที่ความเรียบง่าย สุภาพเรียบร้อย และที่สำคัญคือต้องเป็นชุดขาว

5. วัฒนธรรมการกิน ที่ปรากฏในประเพณีกินเจของศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้งนั้น โดยทั่วไปเป็นอาหารที่มาจากพืชผักธรรมชาติ ไม่มีเนื้อสัตว์ปะปน

6. ความเชื่อในประเพณีกินเจที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูเก็ต พบว่า การกินเจตั้งมั่นอยู่บนหลักธรรมสำคัญ 2 ประการคือ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

คำสำคัญ : ประเพณีกินเจ, ภูเก็ต, ศาลเจ้าจ้วยตุ๋เต้าโบ้เก้ง

Abstract

In this thesis, the researcher investigates (1) the historical background and the steps taken in carrying out practices in the course of the Phuket Chinese Vegetarian Festival. The researcher also studies (2) the cultural features in evidence at the festival under study. Finally, the researcher investigates (3) beliefs influencing the ways of life of Phuket residents as revealed by their participation in this festival.

In this qualitative research investigation, the researcher collected data during the Chinese Vegetarian Festival in 2008. In addition, the researcher engaged in participatory observation and interviewed key informants as well as participants in the festival under study.

Findings are as follows :

1. In regard to the historical background of the Chinese Vegetarian Festival at Jui Tui Tow Bo Keng Shrine, it was found that the original site of the shrine was at Ang A Lai Alley (Rommani Alley). Later, a fire broke out at houses in the area and spread, thereby destroying the shrine. Villagers then took the Hiao Hoi (sacred fire) and placed it at the Put Cho Shrine. During the Chinese Vegetarian Festival, the sacred fire was taken to the temporary shrine that the villagers had constructed on a field near the Put Cho Shrine. This field was used for the cultivation of the vine of the Piper beetle pepper. Later, the owner of this field donated the land to build the Jui Tui Tow Bo Keng Shrine. The Chinese Vegetarian Festival is held from the time of the first kham (day) at the onset of the period of the waxing moon of the ninth month until the ninth kham (day) of the ninth month of the Chinese lunisolar calendar. The festival extends over a total period of nine days and nine nights.

2. The sequential steps in carrying out festival practices are divided into the three main categories of the period of preparation for the festival proper; the festival proper; and the period after the festival proper.

2.1 During the period of preparation for the festival proper, those responsible prepare the site by cleaning the interior of the shrine, the kitchen area, the area for accommodations, and other circumambient areas.

2.2 The festival proper are the days in which festival practices are carried out by the participants. These practices include the ceremony of raising the Go Teng pole (pole for gods). There are also acts of ritualized self-torture using an array of astonishing techniques, including walking barefooted on burning or glowing coals for the sake of driving away ill fortune and so on.

2.3 After the festival proper, conducted are the ceremonies of taking down the Ko Teng pole and the final Kho Kun banquet in which the great celestial generals are once again feted with the very best dishes prepared at the festival. This final banquet is considered the end of the festival.

3. The evident cultural elements in the Phuket Chinese Vegetarian Festival are revealed in the cultural aspects of the language used. The language used is Hokkien with special vocabulary. These words are used to conduct discourse with or to invoke certain individuals or celestial beings and are only used during the period of the festival.

4. Cultural elements in apparel. Apparel worn during the Chinese Vegetarian Festival at Jui Tui Tow Bo Keng must evince simplicity, politeness, and must be white.

5. Culinary Culture. As can be seen at Jui Tui Tow Bo Keng Shrine, all food is prepared from fresh vegetables without any added meat or other animal ingredients.

6. In regard to the beliefs evinced by participants in the Chinese Vegetarian Festival insofar as they influence the ways of life of Phuket residents, it was found that the festival incorporates two important dharma principles : living a life in which the food one consumes does no personal harm and living a life in which the food one consumes does not harm others.

Keywords : Chinese Vegetarian Festival, Phuket, Jui Tui Tow Bo Keng Shrine

บทนำ

การศึกษาประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต สะท้อนให้เห็นความสำคัญที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกันกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เนื่องจากการกินเจเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความศรัทธาและเลื่อมใสของคนในท้องถิ่น กระทั่งความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ เช่น คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ แม้ว่าประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตจะเป็นเพียงแค่ความศรัทธาของบุคคลเฉพาะกลุ่ม แต่ผู้ที่ศรัทธาก็ยังคงมีการสืบทอดประเพณีนี้จากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตามประเพณีกินเจก็ยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์ในท้องถิ่น ด้วยการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมเนื่องจากประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตเกิดจากความศรัทธาและความเชื่อในด้านต่างๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อด้านภูตผีและวิญญาณ ซึ่งถ้าหากพิจารณาอย่างผิวเผินก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องมง่ายไร้สาระ แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะพบว่าประเพณีเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและกำหนดให้เป็นประเพณีเพื่อให้คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ และดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี นอกจากนี้ประเพณีกินเจยังแสดงให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ความมีน้ำใจของผู้เข้าร่วมประเพณีที่มีต่อบุคคลอื่นที่เข้าร่วมประเพณี แม้จะมีเพศ วัย และศาสนาที่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต เพื่อรวบรวมข้อมูลให้เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีกินเจไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของประเพณีที่มีการปฏิบัติมา และเพื่อสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่กับท้องถิ่นตลอดไป

ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตจัดขึ้นที่ศาลเจ้าหลักๆ เช่น ศาลเจ้ากระทุ้ง ศาลเจ้าท่าเรือ ศาลเจ้าบางเหนียว และศาลเจ้าจู้ด้อยเต้าไต้เก้ง เป็นต้น ซึ่งแต่ละศาลเจ้าเองก็จะมีประชาชนที่มีจิตศรัทธาทั้งชาวภูเก็ตและต่างจังหวัดเดินทางมาร่วมประกอบพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก ทำบุญแต่ละปีเกิน 5 หมื่นคน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาศาลเจ้าจู้ด้อยเต้าไต้เก้ง เนื่องจากมีผู้มาทำบุญเฉลี่ยในแต่ละปีมีจำนวนประมาณหนึ่งหมื่นคน และเป็นศาลเจ้าที่มีความเก่าแก่ มีการประกอบพิธีกรรมตามแบบโบราณที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากคณะจิวที่มาเปิดการแสดงในจังหวัดภูเก็ตเป็นครั้งแรก

วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญแก่มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ต่อสังคมในภาพรวม และระดับครอบครัวหรือวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคมตามลำดับ

แนวทางการปฏิบัติธรรมนิยมประเพณีที่ทุกคนปฏิบัติกันโดยทั่วไป จนกลายเป็นความเคยชินและไม่รู้สึกเป็นหน้าที่ในการกระทำมากกว่า เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่แน่นอนไว้ ดังนั้น ธรรมนิยมประเพณีส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตนเอง

อิทธิพลของความเชื่อ

ความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากมาย หากความเชื่อเปลี่ยนไปพฤติกรรมก็เปลี่ยนไปด้วย นอกจากนั้นยังมีการสืบทอดความเชื่อโดยมีการปลูกฝังสืบทอดกันมาหลายชั่วคน ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับการยอมรับจากวงศาคณาญาติและสมาชิกในสังคมของตน

ที่มาและความหมายของประเพณีกินเจ

คำว่า “เจ” ในภาษาจีนมีความหมายทางพระพุทธศาสนา นิยายอาวจริยาว่า “อุโบสถ” ส่วนคำว่า “กินเจ” ในภาษาจีนเรียกว่า “เก้าอ้วงเจ” เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของคนไทย เชื้อสายจีนทางฝั่งทะเลตะวันตก และ “กินเจ” ในความหมายทั่วไปคือการรับประทานอาหารก่อนเที่ยง และอาหารที่รับประทานนั้นมีอาหารจำพวกผักและไม่มีอาหารจำพวกเนื้อปะปนอยู่ ดังนั้นประเพณีกินเจจึงเป็นประเพณีที่ทุกคนเข้าร่วม ต้องรักษาศีลและปฏิบัติตนอย่างสงบและสำรวม งดเว้นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความมัวหมองแก่พิธีที่จะกระทำการสักการะต่อเจ้าที่ตนนับถือและงดเว้นการฆ่าสัตว์ทั้งปวง ประเพณีกินเจจะจัดขึ้นตั้งแต่วันแรกของเดือนเก้าจีนหรือเดือน สิบเอ็ดของไทย ตรงกับช่วงเดือนตุลาคมของการนับแบบสากล ประเพณีกินเจเชื่อกันว่าได้เริ่มขึ้นที่มณฑลกังไสในประเทศจีน

ประโยชน์ของการกินเจ

การกินเจในปัจจุบัน เป็นที่รับรู้กันว่าเป็นการกินเพื่อสุขภาพ และเป็นทางเลือกทางหนึ่งในการดำเนินชีวิต ไม่ต้องการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นเพื่อความสุขสบายแห่งตน โดยเฉพาะการกินเจได้ชื่อว่าไม่เบียดเบียนตนเองด้วย เพราะการกินอะไรก็ตามหากทำลายสุขภาพร่างกายของตน ย่อมถือว่าเป็นการเบียดเบียนตนเอง หลักการกินเจนั้นให้เว้นจากการกินเลือดและเนื้อของสัตว์ ที่ถูกฆ่าตาย ซึ่งปัจจุบันนี้วงการแพทย์ได้พิสูจน์ยืนยันว่า เต็มไปด้วยสารพิษมากมายเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเรา

ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตของศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตและขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณี
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย การกินในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต
3. เพื่อศึกษาความเชื่อในประเพณีที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูเก็ต

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลช่วงเวลาประเพณีกินเจ พ.ศ. 2551 โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ และประชาชนผู้เข้าร่วมประเพณี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิจัยทางเอกสาร (documentary research) เป็นขั้นตอนแรกของการศึกษา โดยเป็นการทบทวนวรรณกรรม หนังสือ วารสาร ตำรา บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเพณี กินเจ วัฒนธรรม โครงสร้างของประเพณี และแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเพณีกินเจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลภาคสนามต่อไป

2. การวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้ศึกษาวิจัยเอกสารจนได้แนวทางในการศึกษาแล้วก็จะทำการศึกษาภาคสนามต่อไป โดยใช้วิธีศึกษาทางมานุษยวิทยา (anthropological approach) กระบวนการศึกษาในแบบชาติพันธุ์วรรณา อันเป็นกระบวนการสังเกตพฤติกรรม การกระทำ การดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วพรรณนาโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และอื่นๆ อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มนั้น (งามพิศ สัตย์สงวน, 2542, หน้า 7) ทั้งนี้การศึกษาหลักของนักชาติพันธุ์วรรณา ได้แก่ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมตามแนว

ทางของมานุษยวิทยา นั้นหมายถึงว่า วิธีการศึกษาจะให้ความสำคัญกับงานภาคสนามอย่างเข้มข้น โดยที่ผู้ศึกษาจะต้องเข้าไป (immerse) และมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมที่เป็นศูนย์รวมของการศึกษา (Patton อ้างถึงใน กิตติพัฒน์ นนทบุรีทะเลดูลย์, 2544) และ รวมไปถึงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants)

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามประเพณีกินเจ จังหวัดภูเก็ต ในช่วง พ.ศ. 2551 ระหว่างวันที่ 25 กันยายน 2551 ถึงวันที่ 10 ตุลาคม 2551 และเก็บรวบรวมเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2553 ระหว่างวันที่ 5 ตุลาคม 2553 ถึง วันที่ 20 ตุลาคม 2553 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประเพณีกินเจ ในที่นี้คือ แม่ทรงและเจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่ปรากฏในประเพณีกินเจ
2. ประชาชนที่เข้าร่วมในประเพณีกินเจ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบประเพณีกินเจ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต: กรณีศึกษาศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา (1) เพื่อศึกษาประวัติประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตและขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณีของชาวภูเก็ต (2) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย และการกินในประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต (3) เพื่อศึกษาความเชื่อในประเพณีกินเจที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูเก็ต ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาภาคสนาม โดยผู้วิจัยเข้าไปศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก และประชาชนผู้เข้าร่วมในประเพณีกินเจ เก็บข้อมูลช่วงประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต ปี 2551 และปี 2553 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีกินเจชาวภูเก็ต

ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต ได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่หมู่บ้านไหล่ (ในทู) ซึ่งเป็นหมู่บ้านกระทุ้ง ตำบลกระทุ้ง จังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน คนจีนเหล่านั้นได้อพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) มีการค้าขายแร่ดีบุกกับปอร์ตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น พื้นที่รอบๆ ในทู (กระทุ้ง) อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุก จึงทำให้คนจีนหลั่งไหลเข้ามาขุดแร่ดีบุกเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นคนจีนที่อพยพมาจากเมืองกลางเดิมที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป และที่อพยพมาจากมณฑลชกเกี้ยน ชิวเถาและเอ๋อหมิง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน โดยอาศัยเรือใบผ่านมาทางแหลมมลายู เป็นต้น

คนจีนที่อยู่ในทู (กระทุ้ง) สมัยนั้น มีความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องเทพเจ้าประจำตระกูลหรือเทพเจ้าที่คุ้มครองประจำหมู่บ้าน เช่น เทพยาดาท้าดิน เขียนต่างๆ รวมถึงบรรพบุรุษของตนเองมาก่อนแล้ว เมื่อมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นจึงได้มีการอัญเชิญเทพเจ้าแต่ละพระองค์ที่ตนนับถือบูชากราบไหว้ให้มาคุ้มครองปกป้องรักษาตน หรือพวกพ้องที่ได้ทำมาหากินในท้องถิ่นที่ตนพำนักอาศัยให้คนเหล่านั้นอยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน และความเชื่อนี้ยังคงยึดถือจนตราบเท่าทุกวันนี้

2. ขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณีกินเจ

ก่อนวันประเพณี ก่อนจะถึงวันประเพณีกินเจหนึ่งวัน จะมีการทำความสะอาดศาลเจ้า และจัดเตรียมเครื่องบูชาต่างๆ พอดกบายจะมีพิธียกเสาไม้ขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “เสาโกเต้ง” ประดิษฐานไว้หน้าศาลเจ้า เสาโกเต้งนี้เป็นสัญลักษณ์สำหรับอัญเชิญดวงพระวิญญาณของพระราชอิริราชทั้งเก้าพระองค์เข้ามาร่วมประเพณีกินเจก่อนถึงเที่ยงคืนของวันนั้นจะมีการรมกายานไม้หอมไปทั่วศาลเจ้าแล้วกระทำพิธีเชิญ “ยกอ่องส่งเต” (พระอิศวร) มาเป็นประธานและเชิญ “กิวอ่องไต่เต” (พระราชอิริราชทั้งเก้าพระองค์) มาร่วมในพิธีกินเจจากนั้นจะมีการนำตะเกียงน้ำมัน 9 ดวง ขึ้นแขวนไว้ที่เสาโกเต้ง เป็นสัญลักษณ์ว่าประเพณีกินเจได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว

วันประเพณี ในวันแรกของประเพณีกินเจ จะมีการบูชาเทพเจ้าด้วยเครื่องไหว้ต่างๆ ทั้งที่ศาลเจ้าและตามบ้านของผู้ที่กินเจและจะมีการส่งแก๊ง (สวดมนต์) ตลอด 9 วัน ของประเพณีกินเจ เมื่อกินเจครบ 3 วัน คือวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 9 ในตอนบ่ายจะประกอบพิธี “ปางกุ้น” คือพิธีจัดกำลังทหารพร้อมแม่ทัพนายกองให้ออกตรวจตราความเรียบร้อยบริเวณรอบศาลเจ้าทั้ง 5 ทิศ เพื่อตรวจตราระวังป้องกันไม่ให้ภูตผีปีศาจเล็ดลอดเข้ามาทำลายพิธีการ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ที่เข้าร่วมประเพณีกินเจได้ พิธีปางกุ้นจะกระทำโดยฮวดกั้ว (เลอไท) โดยการเสียดายพิธีนี้กระทำเพียงวันเดียวและเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในการ

ประกอบพิธีกินเจ ครั้งหนึ่งๆ กำลังทหารพร้อมแม่ทัพนายกองที่ปล่อยออกรักษาการณ์ทั้ง 5 ทิศ มีดังนี้

ทิศเหนือ มีทหาร 55,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีดำมีหงอนเด็กกุ้นเป็นแม่ทัพ

ทิศใต้ มีทหาร 88,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีแดงมีปิดปานกุ้นเป็นแม่ทัพ

ทิศตะวันออก มีทหาร 99,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีเขียวมีกิวอู้อกุ้นเป็นแม่ทัพ มีหลุยหลินจู้เป็นหัวหน้า

ทิศตะวันตก มีทหาร 66,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีขาวมีลกหย่องกุ้นเป็นแม่ทัพ

ทิศกลาง มีทหาร 33,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีเหลืองมีชิงซันกุกเป็นแม่ทัพมีโลเอี้ยเป็นหัวหน้าในตอนเย็นของวันเดียวกันนี้เสร็จจากพิธีปางกุ้นแล้วก็จะเป็พิธี “โซ่กุ้น” คือพิธีเลี้ยงขุนทหารที่มีรักษาการณ์ พอถึงกลางคืน จะมีการประกอบพิธีอัญเชิญ “ล่าเต้า” (ผู้ถือบัญชี คนเกิด) และ “ปักเต้า” (ผู้ถือบัญชี คนตาย) ในการจัดพิธีนั้นจะเชิญเทพมาประทับทรงและจัดขบวนแห่ไปอัญเชิญล่าเต้าปักเต้า ไปประกอบพิธีอัญเชิญที่บริเวณสะพานหิน เมื่อถึงวันที่ 7 หรือ วันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 9 ตอนกลางคืนเวลาประมาณ 20.00 น. จะมีการประกอบพิธี “บวงสรวงเทวดา” ที่หน้าศาลเจ้า โดยจะมีการสวดมนต์บวงสรวงดาวนพเคราะห์ทั้ง 7 ดวงการกระทำพิธีนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลและขอความคุ้มครองให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกินเจทั้งหมด ในพิธีจะมีการโปรยกระดาษหรือฝ้ายน็ดแจกให้ชาวบ้านด้วย

วันหลังประเพณี ในวันรุ่งขึ้น หรือวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 จะทำพิธีลงเสาโกเต้ง ทางศาลเจ้าจะจัดเก็บข้าวของต่างๆ และทางโรงครัวจะจัดทำอาหารคาวประเภทเนื้อสัตว์ต่างๆ เตรียมไว้ครั้นถึงเวลา 17.00 น. ประชาชนจะมาช่วยกันลงเสาโกเต้ง และจัดเก็บไว้สำหรับใช้ในปต่อไป หลังจากนั้นก็จะเริ่มพิธีเลี้ยงอาหารทหารตามทิศต่างๆ ที่ได้มีรักษาการณ์ให้บริเวณงาน ทั้งภายในและภายนอกเป็นอันว่าสิ้นสุดพิธีกินเจโดยสมบูรณ์ของปีนี้

3. วัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย และการกินในประเพณีกินเจ

วัฒนธรรมด้านภาษา ภาษาที่ใช้ในประเพณีกินเจของศาลเจ้าอู๋ยตุยเต้าโบ้เก้งนั้น จะใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนและเป็นศัพท์เฉพาะ คือจะพูดหรือเรียกบุคคลต่างๆ ในช่วงเวลาประเพณีกินเจเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

1. ภาษาที่ใช้เรียกเทพเจ้า เช่น กิวอ่องไต่เต ยกอ่องส่งเต โลเอี้ย ล่าเต้า เป็นต้น

2. ภาษาที่ใช้เรียกสถานที่ภายในศาลเจ้า เช่น อ้ามเต้าบูเก้ง โล่เตี้ยน เป็นต้น

3. ภาษาที่ใช้ในการประกอบพิธีกินเจ เช่น ปางกุ้น โซ่กุ้น ส่งแก๊ง เป็นต้น

4. ภาษาที่ใช้เรียกเครื่องมือในการประกอบพิธีกินเจ เช่น ค่ายโหล โฉ้ย เป็นต้น

5. ภาษาที่ใช้เรียกบุคคลที่มีส่วนร่วมในการประกอบพิธี เช่น ฉ้ายอ้ว ฮวดกั้ว เป็นต้น

6. ภาษาที่ใช้เรียกวันและเวลา เช่น เก้าโงย โซยอิด เป็นต้น

วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การแต่งกายในประเพณีกินเจของศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบเก็งนั้นจะเน้นที่ความเรียบง่าย สุภาพ เรียบร้อย และที่สำคัญคือต้องเป็นชุดขาว ซึ่งสามารถแยกการแต่งกายออกเป็นกลุ่มดังนี้

1. การแต่งกายของม้าทรง การแต่งกายของม้าทรงนั้นจะแยกเป็นม้าทรงชายและม้าทรงหญิง โดยเวลาปกติทั่วไปในช่วงประเพณีกินเจนั้นทั้งม้าทรงชายและม้าทรงหญิงจะแต่งกายด้วยเสื้อสีขาว และกางเกงขา กว้างสีขาว แต่เมื่อองค์พระมาประทับ ก็จะมีการสวมต่อ (ผ้ารัดหน้าท้อง ลักษณะเหมือนเอี๊ยม) สีต่างๆ ตามชื่อองค์เทพที่มาประทับ ซึ่งม้าทรงชายจะถอดเสื้อออกโดยสวมแต่ต่อกับกางเกงขา กว้างสีขาวเท่านั้น

2. การแต่งกายของผู้เข้าร่วมประเพณีกินเจ ข้อกำหนดในการร่วมประเพณีกินเจจะต้องแต่งกายด้วยชุดขาวเท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือเสื้อจะต้องเป็นเสื้อเชิ้ตหรือคอกลมสีขาว และกางเกงจะต้องเป็นขายาวหรือขา กว้างสีขาวเท่านั้น

วัฒนธรรมการกิน

อาหารที่ปรากฏในประเพณีกินเจ โดยทั่วไปเป็นอาหารที่มาจากพืชผักธรรมชาติไม่มีเนื้อสัตว์ปะปน หรือแม้แต่ส่วนประกอบต่างๆ ของสัตว์ และที่สำคัญที่สุดไม่มีการปรุงพืชผัก 5 ชนิด คือ

1. กระเทียม ซึ่งจะไปทำลายการทำงานของหัวใจ จะมีผลกระทบต่อธาตุไฟในร่างกาย

2. หัวหอม ซึ่งจะไปทำลายการทำงานของไต จะมีผลกระทบต่อธาตุน้ำในร่างกาย

3. หลักเกียว ซึ่งจะเข้าไปทำลายการทำงานของม้าม จะมีผลกระทบต่อธาตุดินในร่างกาย

4. กับฉ่าย ซึ่งจะเข้าไปทำลายการทำงานของตับ จะมีผลกระทบต่อธาตุไม้ในร่างกาย

5. ใบยาสูบ ซึ่งจะเข้าไปทำลายการทำงานของปอด จะมีผลกระทบต่อธาตุโลหะในร่างกาย

ผักเหล่านี้เป็นผักที่มีรสหนัก กลิ่นแรง และอาจจะมีการพิษตกค้างอยู่ เมื่อรับประทานเข้าไปสิ่งเหล่านี้จะเข้าไปทำลายพลังทั้ง 5 ในร่างกาย เป็นเหตุให้อวัยวะเหล่านั้นทำงานไม่ปกติ

4. ความเชื่อในประเพณีกินเจที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูเก็ต

จากการวิจัย ในทัศนะของผู้ที่กินเจเชื่อว่า การกินที่ทำให้ชีวิตผู้อื่นต้องเดือดร้อนล้มตายนั้นเป็นเรื่องที่ผิดศีล บาบ ทั้งที่

คนเรากินแต่อาหารจำพวกพืชผักก็สามารถดำเนินชีวิตหรือใช้ชีวิตอยู่ได้ การกินเจตั้งมั่นอยู่บนหลักธรรมสำคัญ 2 ประการ คือ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนตนเองและดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดังนั้น การกินเจจึงไม่ใช่เพื่อให้เกิดผลดีต่อจิตใจเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมไปถึงการมีสุขภาพที่ดีอีกด้วย ร่างกายและจิตใจเป็นของคู่กัน มีความสัมพันธ์ส่งผลถึงกัน เราจะรู้สึกได้หากร่างกายทรุดโทรม สุขภาพแย่ จิตใจก็ไม่เบิกบานไปด้วย จะเห็นว่า เทศกาลกินเจของชาวภูเก็ต มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสังคม คือ ประเพณีการกินเจ มีส่วนให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม และก่อให้เกิดการพบปะกับกลุ่มคนต่างๆ ทั้งที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวและมีความสัมพันธ์แบบผิวเผิน การรวมกลุ่ม ก่อให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ตามมามากมายไม่เพียงเท่านั้น สำหรับกลุ่มตัวอย่างบางคนที่มาร่วมกิจกรรมเป็นครอบครัว กิจกรรมต่างๆ ภายในพิธีการกินเจได้ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

2. ด้านสุขภาพ คือ อิทธิพลที่เกิดในด้านนี้ค่อนข้างแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน โดยในพิธีการกินเจ จำเป็นต้องรับประทานอาหารตามหลักของพิธีกรรมที่ทุกคนยึดถือร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่ ก็เป็นการเน้นการรับประทานอาหารประเภทผัก ผลไม้ และไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือผู้ที่เข้าร่วมปฏิบัติการกินเจ รู้สึกได้ว่ามีร่างกายที่แข็งแรงขึ้นและเสมือนได้รับการขับสารพิษออกจากร่างกาย

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ที่เข้าร่วมในเทศกาลกินเจ ต่างมีความเห็นต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมไปทางเดียวกัน คือ คิดว่า คว้นรูปและอุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบพิธี มีส่วนต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมในแง่ของการปล่อยมลภาวะออกสู่บรรยากาศ

4. ด้านเศรษฐกิจ ผู้ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมสิ่งที่มีความจำเป็นคือ องค์ประกอบของการเข้าร่วมพิธีกรรม ที่ทุกคนจำเป็นต้องแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีขาวสำหรับประชาชนทั่วไป แต่สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้าหรือม้าทรง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจจะมีมากกว่าบุคคลอื่น เพราะต้องมียอดประกอบ เช่น เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ทำพิธีต่างๆ มากกว่าคนที่ เป็นเพียงประชาชนที่เข้าร่วมธรรมดา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ จากการพิจารณาผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ตมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวภูเก็ต ในหลายด้าน และจากการเข้าร่วมในประเพณีกินเจ พร้อมยึดถือกฎเกณฑ์ปฏิบัติร่วมกัน ได้ต่อยอดมาถึงการสร้างกลุ่มทางสังคม

จนก่อเกิดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเอง เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร กระทั่งการใช้ภาษา และเมื่อเกิดการสานต่อชุดความเชื่อและรูปแบบประเพณี ก็ทำให้การกินเจของชาวภูเก็ตถูกถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การละเว้นทานเนื้อสัตว์ การยอมรับในอำนาจเหนือธรรมชาติ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกทอดทางสังคมที่แสดงออกให้เห็นถึงแบบแผนและความสัมพันธ์ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติที่ดำรง

อย่างไรก็ตาม ในงานศึกษาครั้งนี้ มีระยะเวลาจำกัด ทำให้ประเด็นการศึกษาเป็นข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเท่านั้น ฉะนั้น หากผู้ใดที่มีความสนใจในเรื่องนี้ ควรศึกษารายละเอียดด้านวิถีชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นรูปธรรมของอิทธิพลความเชื่อ นอกเหนือจากเรื่องการแต่งกาย การกิน และความเชื่อมากขึ้น นอกเหนือจากเพียงข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ในขณะที่ร่วมงานอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะตุลย์. 2544. นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2542. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.